VIDEN OG INSPIRATION
TIL LÆREPLANSTEMAET

Modul om alsidig personlig udvikling

- oplæg og øvelser

BØRNE- OG UNDERVISNINGSMINISTERIET

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

Til leder eller fagligt fyrtårn

De første slides markeret med er en indledning til dig som leder eller fagligt fyrtårn

Efter indledningen finder du selve modulet – dvs. oplæg og øvelser

Din forberedelse:

1. Orientér dig i denne præsentation.
2. Orientér dig i hæftet Kort om social udvikling.
3. Overvej hvordan personalet skal forberede sig.

Modulet indeholder:

Oplæg: Udvalgte videnspointer fra Kort om alsidig personlig udvikling (www.emu.dk/dagtilbud)

Øvelser: Oplæg til drøftelser, hvor I reflekterer over egen praksis.

Formål og anvendelse

Modul om alsidig personlig udvikling:

- er oplæg og øvelser målrettet det pædagogiske personale
- kan anvendes, som det er. Eller du kan tilpasse og bygge videre på modulet
- bidrager til at I bliver klogere på læreplanstemaet alsidig personlig udvikling
- giver jer en ramme for at reflektere over og udvikle på jeres arbejde med alsidig personlig udvikling

Modulet kan gennemføres på ca.

1 ½ time

Program

Introduktion: Alsidig personlig udvikling i dagtilbud

Emne 1: Livsduelighed

Emne 2: Engagement og deltagelseskompetence

Emne 3: Gåpåmod

Opsamling

For mere viden og referencer til litteratur se *Kort om alsidig personlig udvikling* på www.emu.dk

INTRODUKTION

Alsidig personlig udvikling i dagtilbud

Alsidig personlig udvikling er ét af seks læreplanstemaer.

I den styrkede pædagogiske læreplan er der beskrevet tre centrale emner i arbejdet med alsidig personlig udvikling:

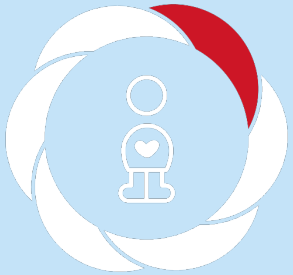
1. Livsduelighed
2. Engagement og deltagelseskompetence
3. Gåpåmod

Læs mere:
www.emu.dk/dagtilbud

INTRODUKTION

Alsidig personlig udvikling i dagtilbud

To pædagogiske læringsmål for alsidig personlig udvikling i den styrkede pædagogiske læreplan

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund.

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Dette skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Børne- og Socialministeriet (2018): Bekendtgørelse om pædagogiske mål og indhold i seks læreplanstemaer.

INTRODUKTION

Alsidig personlig udvikling i dagtilbud

Sammenhæng i den styrkede pædagogiske læreplan

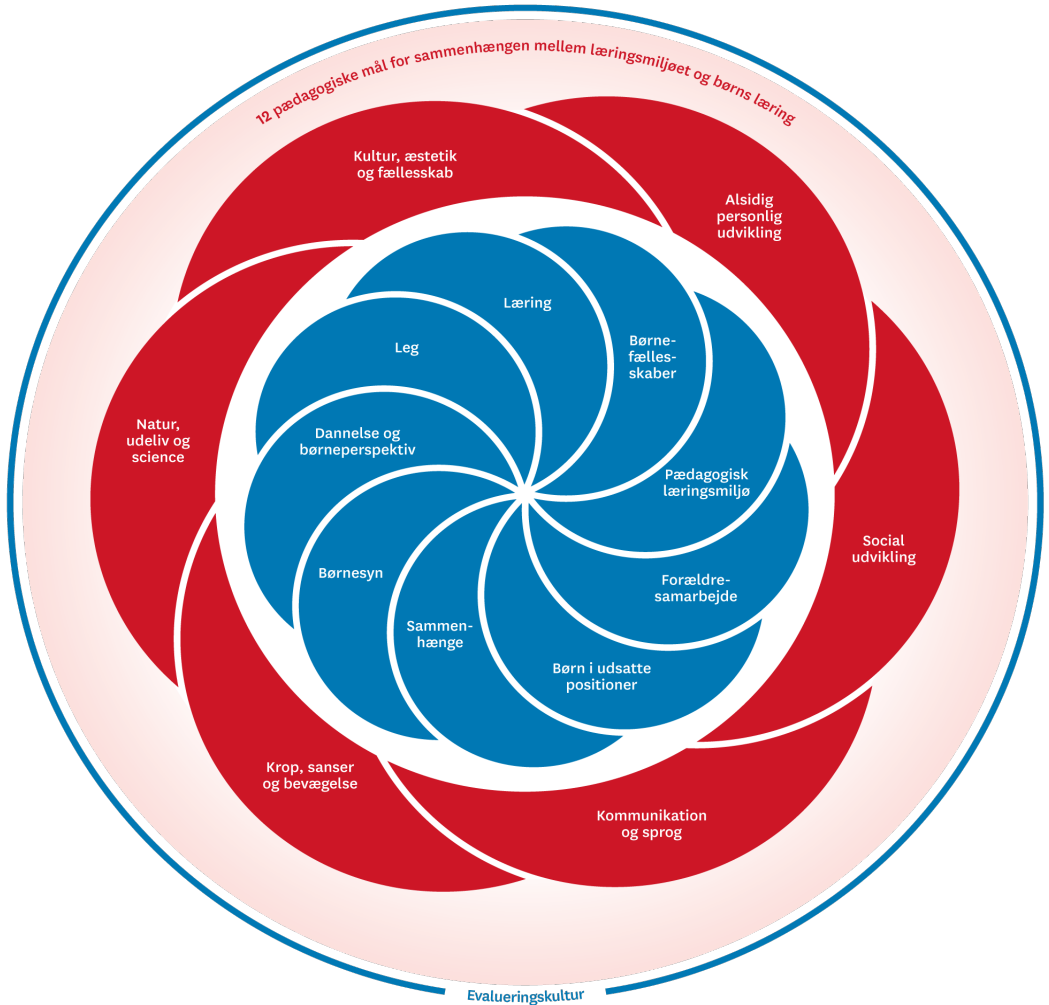
Alsidig personlig udvikling er ét aspekt af børns brede læring.
Der er sammenhæng

1. **mellem læreplanstemaerne**

De seks læreplanstemaer fletter sig tæt sammen i konkrete situationer i det pædagogiske læringsmiljø.

2. **mellem temaer og grundlag**

Det pædagogiske grundlag skal tænkes ind i arbejdet med læreplanstemaerne.

INTRODUKTION

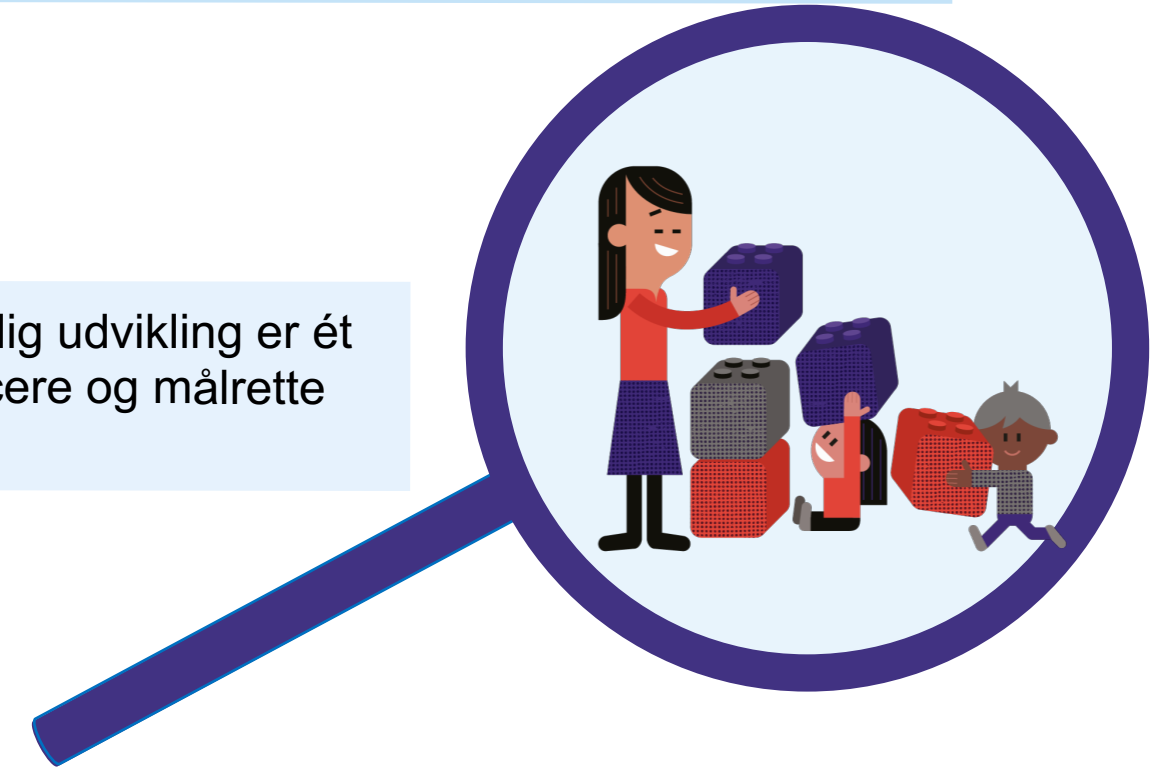
Alsidig personlig udvikling i dagtilbud

Det pædagogiske læringsmiljø er hele dagen

I det pædagogiske grundlag slås det fast, at det pædagogiske læringsmiljø skal være til stede hele dagen.

Det betyder, at det pædagogiske arbejde skal være kvalificeret, intenderet og reflekteret i alle situationer.

Et fokus på alsidig personlig udvikling er ét muligt blik, der kan kvalificere og målrette det pædagogiske arbejde.

Livsduelighed

Nu sætter vi fokus på tre områder af børns alsidige personlige udvikling, som bidrager til livsduelighed i barndommen og voksenlivet:

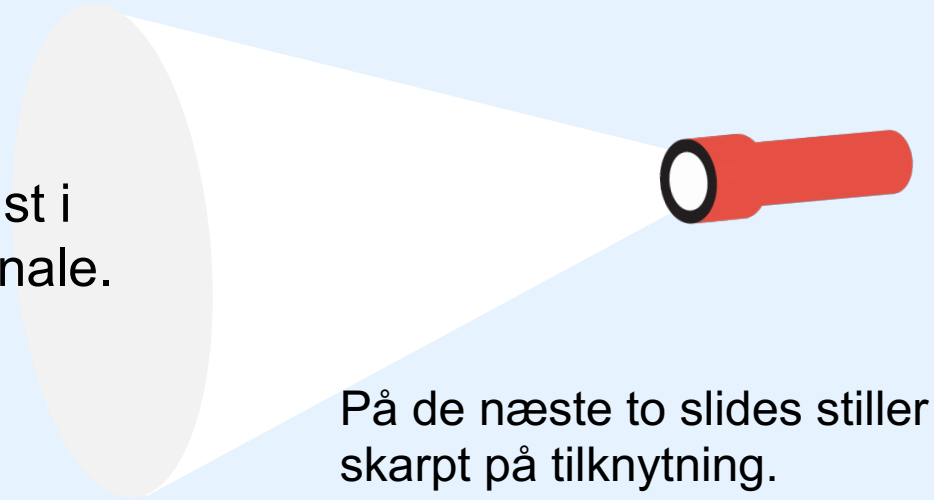
1. **Følelsesregulering og empati**
2. **Selvværd og selvtillid**
3. **Opmærksomhed og fordybelse**

1. Hvad er følelsesregulering og empati?

- **Følelsesregulering** er de strategier, som vi bruger til at opleve, regulere og udtrykke positive såvel som negative følelser. De kan være både mere eller mindre hensigtsmæssige.

- **Empati** handler om at kunne sætte sig i andres sted, føle med andre og handle i overensstemmelse med det.

Børns udvikling af følelsesregulering og empati sker bedst i relationer med tryg tilknytning til det pædagogiske personale.

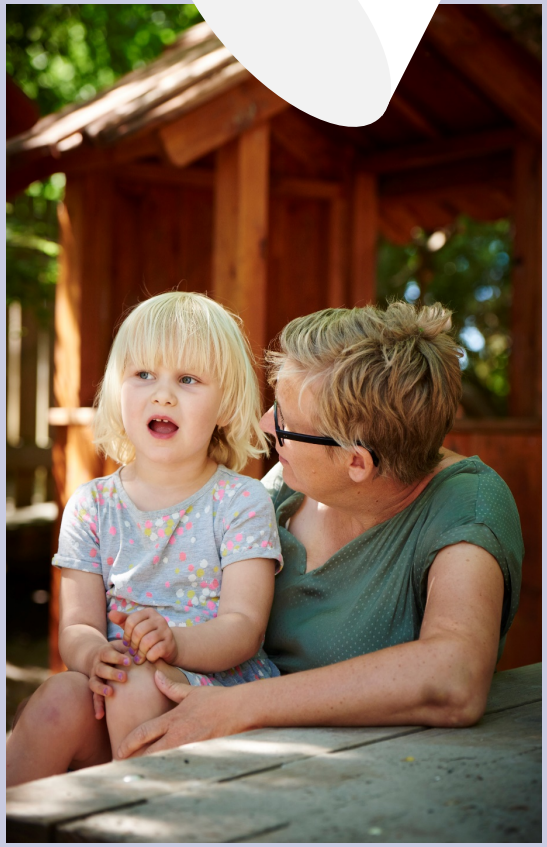

På de næste to slides stiller vi skarpt på tilknytning.

Tryg tilknytning

Hvad er en tryg tilknytning?

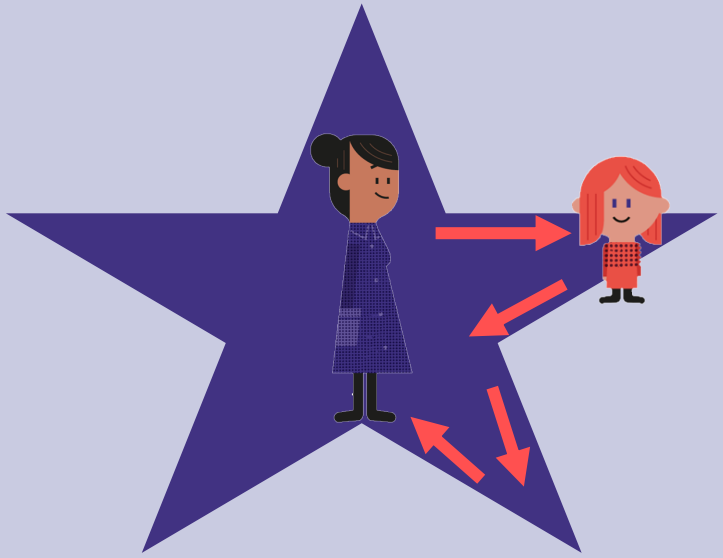
- Børn knytter sig naturligt til deres omsorgspersoner. Afhængigt af hvordan børnene bliver mødt, kan tilknytningsrelationen udvikle sig til at blive tryg eller utryg.
- I den trygge tilknytning kan barnet effektivt bruge omsorgspersonen til at bearbejde indtryk og følelser og blive bragt fra utryghed til tryghed eller uro til ro.
- Med en tryg tilknytning som udgangspunkt har børn overskud til at udforske verden omkring dem.
- Gennem samspillet med en voksen, som barnet er knyttet trygt til, udvikles barnet følelsesmæssigt og lærer fx empati.

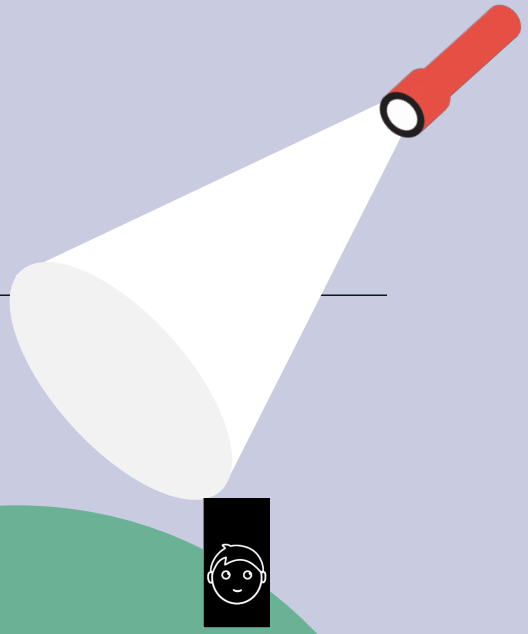

Tryg tilknytning

Sådan kan du genkende et trygt tilknyttet barn:

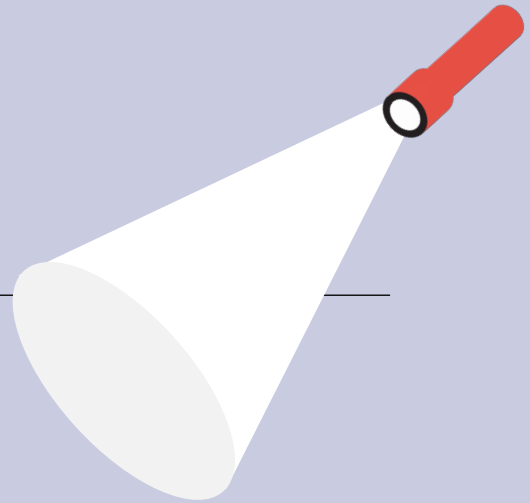
- Et trygt tilknyttet barn kan kendes ved, at det bevæger sig i en '**stjerneadfærd'** omkring det pædagogiske personale. Barnet vil skiftevis udforske og søge tryghed hos en voksen. Barnet kan bevæge sig i små eller store stjerner, afhængigt af temperament, alder og kontekst.

Stjerner kan være store eller små. Det lille vuggestuebarn vil måske holde sig ganske tæt på sin primære voksen og hyppigt søge nærvær. For det store børnehavebarn kan det være nok, at det får øjenkontakt med personalet, når barnet har travlt med at udforske verden omkring sig og lege med de andre børn.

Utryg tilknytning – tre former

1. **Afvisende utryg tilknytning:** Børnene pakker følelserne væk og søger ganske lidt trøst og nærhed. De klarer tingene selv og kan virke ”nemme” i en dagtilbudssammenhæng, men får ikke tilstrækkeligt med følelsesmæssig støtte.

2. **Ambivalent utryg tilknytning:** Børnene pakker følelserne ud og søger meget trøst og nærhed. De kan være svære at ”fylde op” med omsorg og regulere i negative følelser. De får ikke udforsket så meget, fordi energien bliver brugt på at være utryg.

3. **Desorganiseret utryg tilknytning:** Børnene er svære at aflæse og gør modsætningsfyldte ting. Er ofte et resultat af omsorgssvigt og traumer eller tab og sorg.

Tryg tilknytning skabes gennem gode samspil

Børnene udvikler en tryg tilknytningsrelation til os gennem samspil, der er:

- **Følelsesmæssigt (eller affektivt) afstemt** (Stern)**:** Vi spejler de følelser, som barnet giver udtryk for, fx smiler og taler med begejstret stemme, når barnet udtrykker glæde og viser medfølelse for et barn, der udtrykker frustration.
- **Følelsesmæssigt støttende**: Vi regulerer barnets følelser, fx ved at trøste et barn, der er ked af det, eller ved at forholde sig roligt, når et barn er vredt og reagerer voldsom.

Tryg tilknytning skabes gennem tid og kontinuitet

Hvis børnene skal kunne knytte sig trygt til os, forudsætter det en organisering, der giver:

- **Tid** til nærhed og omsorg i hverdagen.

.

- **Kontinuitet** i samspil og relationer, så børnene er sammen med de samme voksne gennem længere tid.

2. Selvværd og selvtillid

Hvad er forskellen på selvværd og selvtillid?

- **Selvværd** er en grundlæggende opfattelse af én selv og éns værdi.
- **Selvtillid** er tillid til egne evner og en tro på, at man kan, hvad man vil i en given situation.

Selvtillid er kontekstbestemt
Selvtillid er mere kontekstbestemt end selvværd, som vi bærer med os i alle situationer. Barnet kan fx have stor selvtillid, når der skal lægges puslespil, men mindre selvtillid, når der er kapløb på motorcyklerne.

To veje til at understøtte børns selvværd og selvtillid

1. **Gennem en anerkendende pædagogisk praksis**
   Når I indlever jer i og forholder jer åbent og nysgerrigt til børnenes perspektiver, tanker og følelser.

2. **Gennem fokus på succesoplevelser og mestring**
   Fx når I igangsætter varierede lege og aktiviteter, hvor forskellige børns styrker får lov at skinne igennem.

Billede fra hverdagen: En særlig rolle i børnegruppen

I en vuggestue oplever personalet en udfordring. Mens der bliver gjort klar til frokost, overdøver og afbryder stuens ældste barn de andre børn, og de andre børn er begyndt at undgå interaktion med ham.

For at bruge barnets energi konstruktivt giver personalet ham en fast rolle i tilberedningen af måltidet. Hver dag går han med personalet i køkkenet, henter madvognen og uddeler grøntsagsstænger til de andre børn.

Både han og de andre børn oplever, at han bidrager med noget positivt til fællesskabet, hvilket understøtter hans selvværd.

3. Fokus opmærksomhed og fordybelse gennem ‘flow’

Ved at sætte fokus på at bringe børnene i ”flow” kan vi understøtte deres udvikling af opmærksomhed og evnen til fordybelse.

Flow er

- betegnelsen for en tilstand, hvor man er så opslugt af en aktivitet, at man glemmer alt om tid og sted.
- en tilstand, som kræver, at barnet er aktivt, og opstår derfor ikke, når barnet fx ser tegnefilm.

Understøt børnenes flow

Vi kan understøtte, at børnene oplever flow ved at:

1. Tilbyde udfordringer, der matcher deres kompetencer og tillader dem at opleve mestring.
2. Sørge for, at rammerne omkring leg og aktiviteter er tydelige, men fleksible.
3. Minimere forstyrrelser, som kan aflede opmærksomheden og bryde en igangværende flowoplevelse, og fx undgå at afbryde lege.

Vores nysgerrighed er vigtig
Når vi peger, viser, samtaler, fortæller og udviser engagement, fastholder I børnenes opmærksomhed.

Øvelse: Livsduelighed

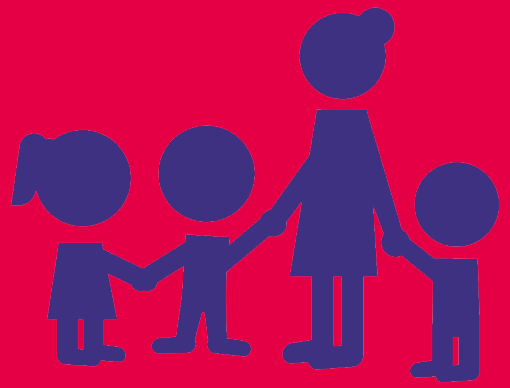
?

Find sammen i grupper af tre og drøft følgende spørgsmål:

- Hvordan lykkes vi med at holde egne følelser, fx vrede og frustration, ude af samspillet med børnene i situationer, hvor vi føler os pressede?

- Når børn befinder sig i en udsat position, har de typisk færre succesoplevelser og oplever flere irettesættelser end andre børn. Hvordan støtter vi børn i udsatte positioner til at opbygge selvværd og selvtillid?

- Har vi regler eller rammer, som spænder ben for, at børnene kommer i flow?

Brug 15 min

Engagement og deltagelses-kompetence

Engagement og deltagelseskompetencer udvikles, når børn deltager i børnefællesskaber, og når de får den støtte, de har brug for. Det forudsætter, at det pædagogiske læringsmiljø er inkluderende. Nu dykker vi ned i:

1. Hvad **engagement og deltagelseskompetence** er

2. Hvordan vi skaber et **inkluderende pædagogisk læringsmiljø**

1. Hvad er engagement og deltagelseskompetence?

- **Deltagelseskompetence**: En bred vifte af kompetencer, som har betydning for børns muligheder for at deltage på forskellige måder i forskellige situationer i det pædagogiske læringsmiljø.

- **Engagement**: En særligt intens deltagelsesform, hvor børnene er følelsesmæssigt involverede og oplever en høj grad af meningsfuldhed.

Deltagelseskompe-tencer handler både om at kunne **afkode** fx lege og sociale samspil og om at kunne **sætte sit aftryk** på fællesskaber.

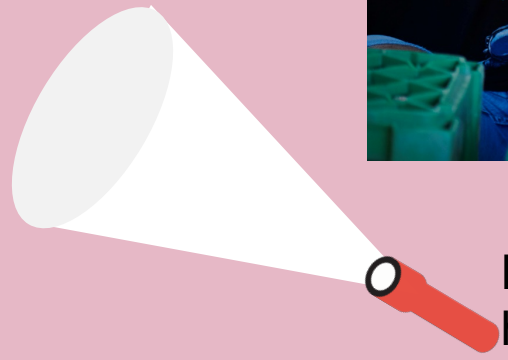
2. Et inkluderende pædagogisk læringsmiljø

Hvad er et inkluderende pædagogisk læringsmiljø?

- Et miljø, hvor alle børn oplever sig som **værdsatte** og **værdifulde.**

- Et miljø, der løbende udvikler sig og **tilbyder mangfoldige deltagelsesmuligheder** tilpasset hele børnegruppen.

På næste slide zoomer vi ind på, hvordan vi skaber et inkluderende læringsmiljø.

Hvordan skabes et inkluderende pædagogisk læringsmiljø?

Tre greb til inklusion:

1. **Deltagelse smitter**: Din egen deltagelse og engagement har en smittende effekt på børnene.

2. **Se børnenes ressourcer:** Synliggør og italesæt børnenes styrker overfor de andre børn, så du hjælper børnene til at se og forstå, hvad de selv og de andre børn kan byde ind med.

3. **Tilgodese forskelligheder:** Vær med til at igangsætte aktiviteter, der tilgodeser børns forskelligheder, så flere børn har mulighed for at få gode oplevelser.

Øvelse: Engagement og deltagelseskompetence

Hurtigskrivning individuelt i 5 min.:

1. Find et eksempel på en situation, hvor du brugte dit engagement i en leg/aktivitet som et værktøj til at få børnene engagerede.

2. Find et eksempel på en situation, hvor du lykkedes med at inddrage børnenes initiativer og indskydelser i en rutinesituation og oplevede, at det øgede deres engagement.

Del og drøft i plenumsnak i 10 min.:

3. Hvorfor gik det godt?

Gåpåmod

Her dykker vi ned i to dimensioner af børns gåpåmod:

1. **Udforskningslyst**
2. **Mestring af udfordringer**

1. Tre veje til at understøtte børns udforskningslyst

1. **Grib børnenes spontane nysgerrighed** i hverdagen ved fx at se og anerkende børnenes indsats, når de udforsker på egen hånd og ved at være opmærksom på og stille spørgsmål til det, som optager barnet i en bestemt kontekst.

2. **Målret og planlæg aktiviteter eller forløb**, hvor fokus er på udforskning. Det kan være udforskning af fx et sted, en ting, en følelse eller et materiale.

3. **Indret de fysiske omgivelser**, så de inspirerer og muliggør børns udforskning.

2. Tre veje til at understøtte mestring af udfordringer

1. Skab **tryghed** i situationen ved fx at vise, at du er klar til at hjælpe.

2. Hjælp barnet med at **opbygge tro på egne evner** ved fx at stille guidende spørgsmål.

3. Opmuntre barnet til at **udfordre egne grænser** ved fx at fortælle, at man nogle gange kan mere, end man selv tror eller minde barnet om tidligere erfaringer.

Vedholdenhed som forudsætning for at mestre

Velholdenhed er forudsætningen for at kunne lære og over tid mestre nye ting.

Vedholdenhed er evnen til at **fastholde fokus over tid**, så man bliver ved med det, man er i gang med, og **ikke straks går videre til noget nyt**.

Vedholdenhed understøttes af:

1) Et pædagogisk læringsmiljø, der tilbyder mulighed for at **øve sig igen og igen** på det samme, uden at de voksne overtager barnets handlen, fx i rutinesituationer.
2) Et pædagogisk personale, som refererer tilbage til barnets **tidligere succesoplevelser,** hvor en vedvarende indsats netop har båret frugt.

Øvelse: Børns gåpåmod

Snak med din sidemand i 10 min:

1. Tænk på en konkret situation, hvor vi er lykkedes med at understøtte børns udforskningslyst – hvad gjorde vi godt?

2. Hvordan understøtter vi, at de tilbageholdende børn også får mod på at udforske?

Opsamling

Reflektér over:

1. Hvilke nye indsigter har vi fået om læreplanstemaet alsidig personlig udvikling?
2. Hvilke nye perspektiver har vi fået på vores egen praksis?
3. Hvad vil vi gerne arbejde videre med?

